

UNIVERZA V LJUBLJANI
EKONOMSKA FAKULTETA

ZAKLJUČNA STROKOVNA NALOGA VISOKE POSLOVNE ŠOLE
**PRIMERJAVA POKOJNINSKIH SISTEMOV SLOVENIJE IN
VELIKE BRITANIJE**

Ljubljana, september 2023

JURGEN TAMASIA

IZJAVA O AVTORSTVU

Podpisani Jurgen Tamasia, študent Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, avtor predloženega dela z naslovom Primerjava pokojninskih sistemov Slovenije in Velike Britanije, pripravljenega v sodelovanju s svetovalko doc. dr. Tanjo Istenič

IZJAVLJAM

1. da sem predloženo delo pripravil samostojno;
2. da je tiskana oblika predloženega dela istovetna njegovi elektronski obliki;
3. da je besedilo predloženega dela jezikovno korektno in tehnično pripravljeno v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani, kar pomeni, da sem poskrbel, da so dela in mnenja drugih avtorjev oziroma avtoric, ki jih uporabljam oziroma navajam v besedilu, citirana oziroma povzeta v skladu z Navodili za izdelavo zaključnih nalog Ekonomske fakultete Univerze v Ljubljani;
4. da se zavedam, da je plagiatstvo – predstavljanje tujih del (v pisni ali grafični obliki) kot mojih lastnih – kaznivo po Kazenskem zakoniku Republike Slovenije;
5. da se zavedam posledic, ki bi jih na osnovi predloženega dela dokazano plagiatstvo lahko predstavljalo za moj status na Ekonomski fakulteti Univerze v Ljubljani v skladu z relevantnim pravilnikom;
6. da sem pridobil vsa potrebna dovoljenja za uporabo podatkov in avtorskih del v predloženem delu in jih v njem jasno označil;
7. da sem pri pripravi predloženega dela ravnal v skladu z etičnimi načeli in, kjer je to potrebno, za raziskavo pridobil soglasje etične komisije;
8. da soglašam, da se elektronska oblika predloženega dela uporabi za preverjanje podobnosti vsebine z drugimi deli s programsko opremo za preverjanje podobnosti vsebine, ki je povezana s študijskim informacijskim sistemom članice;
9. da na Univerzo v Ljubljani neodplačno, neizključno, prostorsko in časovno neomejeno prenašam pravico shranitve predloženega dela v elektronski obliki, pravico reproduciranja ter pravico dajanja predloženega dela na voljo javnosti na svetovnem spletu preko Repozitorija Univerze v Ljubljani;
10. da hkrati z objavo predloženega dela dovoljujem objavo svojih osebnih podatkov, ki so navedeni v njem in v tej izjavi.
11. da sem preveril verodostojnost informacij, ki izhajajo iz zapisov na podlagi uporabe orodij umetne inteligence.

V Ljubljani, dne _____

Podpis študenta: _____

KAZALO

UVOD	1
1 PREDSTAVITEV POKOJNINSKIH SISTEMOV V EVROPI	2
1.1 Oblike pokojninskih sistemov	3
1.1.1 Javni sistemi	3
1.1.1.1 <i>Bismarckov model (model kontinentalne Evrope) .....</i>	<i>3</i>
1.1.1.2 <i>Beveridgeov model .....</i>	<i>4</i>
1.1.1.3 <i>Skandinavski model .....</i>	<i>4</i>
1.1.2 Zasebni sistemi	5
2 SLOVENSKI POKOJNINSKI SISTEM.....	5
2.1 Zgodovina pokojninskega sistema.....	5
2.2 Struktura pokojninskega sistema.....	6
2.2.1 Prvi steber – obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje.....	7
2.2.2 Drugi steber – dodatno pokojninsko zavarovanje	8
2.2.3 Tretji steber – dodatno individualno varčevanje	9
2.3 Financiranje pokojninskega sistema.....	10
3 POKOJNINSKI SISTEM VELIKE BRITANIJE.....	10
3.1 Struktura pokojninskega sistema.....	11
3.1.1 Prvi steber - Osnovni državni pokojninski načrt	11
3.1.1.1 <i>Osnovna državna pokojnina .....</i>	<i>11</i>
3.1.1.2 <i>Nova državna pokojnina.....</i>	<i>12</i>
3.1.2 Drugi steber - Delovna pokojnina	12
3.1.2.1 <i>Določena pokojnina .....</i>	<i>12</i>
3.1.2.2 <i>Pokojninski načrt z določenimi prispevki.....</i>	<i>13</i>
3.1.3 Tretji steber - Osebna pokojninska shema.....	14
4 PRIMERJAVA POKOJNINSKEGA SISTEMA SLOVENIJE IN VELIKE BRITANIJE	14
4.1 Podobnosti in razlike v pokojninskih stebrih.....	15
4.1.1 Prvi pokojninski steber	15
4.1.2 Drugi pokojninski steber	16
4.1.3 Tretji pokojninski steber.....	16

4.1.3.1	<i>Višina pokojnine</i>	16
4.2	Razlike v financiranju pokojninskega sistema Slovenije in Velike Britanije	16
SKLEP		17
LITERATURA IN VIRI		18

KAZALO TABEL

Tabela 1: Lastnosti pokojninskih modelov	4
Tabela 2: Pogoji za pridobitev pokojnine	15

KAZALO SLIK

Slika 1: Struktura pokojninskega sistema v Sloveniji.....	10
Slika 2: Struktura pokojninskega sistema Velike Britanije.....	14

SEZNAM KRATIC

Angl.- angleško

BDP – Bruto domači proizvod

EU27 – Evropska unija s 27 državami članicami

PAYG – (angl. Pay as you go); plačaj sproti

VB – Velika Britanija

ZPIZ – Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju

ZPIZ-1 – Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju 1

ZPIZ 2 – Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju 2

ZPIZ-2G – Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju

UVOD

Pokojninsko in invalidsko zavarovanje v Sloveniji in po svetu zagotavljajo osnovno pokojnino zavarovancem, ki so predhodno vplačevali v različne pokojninske sheme. Glede na obliko zavarovanja so v javnega vključeni posamezniki, ki so zaposleni, samozaposleni in tudi zaposleni, ki so se odločili vključiti v individualne oblike varčevanja. Poznamo obvezno pokojninsko zavarovanje, dodatno pokojninsko zavarovanje ter individualne oblike varčevanja (Bešter, 1996). Ne glede na to v kateri obliki varčujemo je namen pokojninskega zavarovanja zagotavljanje varne finančne situacije v starosti. V večini evropskih držav srečamo pokojninske sisteme, ki imajo tradicionalno strukturo sprotne prispevnega kritja (angl. pay-as-you-go – PAYG) kar pomeni, da se v pokojninsko blagajno stekajo prihodki iz naslova prispevkov, ki so odvisni od višine plač, števila zavarovancev in prejetih sredstev iz državnega proračuna. Pri tej strukturi je zelo pomembno razmerje med številom aktivnih prebivalcev, ki prispevke v sistem vplačujejo, in številom prebivalcev, ki te prispevke prejemajo (Stanovnik, 2012).

V takšnem sistemu je vzdržnost pokojninskega sistema zelo odvisna od starostne strukture prebivalstva. V zadnjih letih se srečujemo z neugodnimi demografskimi trendi. Povečanje deleža starejšega prebivalstva in hkrati nižje število delovno aktivnega prebivalstva nam kaže, da bo treba v prihodnosti zaradi daljšega življenjskega pričakovanja podaljšati delovno aktivnost v višjo starost. Podatki kažejo, da je delež starejšega prebivalstva, t. j. delež posameznikov starejših od 64 let, v letu 2021 znašal 20,8 %. Leta 2022 koeficient starostne odvisnosti, ki prikazuje razmerje med starim prebivalstvom (starejši od 64 let) in delovno aktivnim prebivalstvom (tj. v starosti med 15 in 64 let) znaša 33 %, kar pomeni, da na eno osebo starejšo od 64 let padejo tri delovno aktivne osebe (Eurostat, 2023). Za namen vzdržnega pokojninskega sistema v prihodnje bo tako potrebno daljše ostajanje na trgu dela, prav tako pa bo potrebno zmanjšati delež predčasnih upokojitev, kar je bila značilnost slovenskega gospodarstva v času po osamosvojitvi. Pomembno vlogo pri tej problematiki imajo tudi mladi, ki zaradi daljše dobe šolanja vedno pozneje vstopajo na trg delovne sile. V Sloveniji imamo sočasno tudi problem, da študentje, namesto da bi se redno zaposlili, raje opravljajo študentsko delo (Istenič & Sambt, 2019), kar je bolj privlačno tudi za podjetja, saj imajo le-ta z njimi manj stroškov.

Namen zaključne strokovne naloge je primerjati pokojninski sistem Slovenije s pokojninskim sistemom Velike Britanije. Za to primerjavo sem se odločil, ker izhajata modela iz različnih sistemov blaginje (post-socialistični oz. liberalni), kar v splošnem prinaša precejšnje razlike v vlogi socialne države. Hkrati pa želim v nalogi predstaviti tudi podobnosti obeh sistemov. Najprej bom predstavil oba sistema, nato pa s primerjavo prikazal razlike med slovenskim in britanskim pokojninskim sistemom.

V prvem poglavju bom na kratko predstavil zgodovino ter vrste pokojninskih sistemov, ki jih srečamo v Evropi. Pričel bom s splošno predstavitevijo javnih sistemov socialne varnosti in nato opisal tri modele, ki jih najdemo v Evropi, to so Bismarckov model, Beveridgeov

model in skandinavski model. Opisal bom značilnosti teh modelov in jih med seboj primerjal. Nato bom predstavil še zasebne oblike pokojninskih sistemov.

V drugem poglavju se bom osredotočil na predstavitev slovenskega pokojninskega sistema. Namen je predstaviti, kako sistem deluje, ter kontekst, v katerem se je sistem oblikoval. Nadaljeval bom s predstavitvijo sestave pokojninskega sistema, skupaj s poročanjem o vključenosti prebivalstva v različne pokojninske načrte. Opisal bom vpliv in posledice, ki jih ima demografska struktura prebivalstva v Sloveniji na pokojninski sistem v prihodnje in s tem predstavil (ne)vzdržnost sedanjega pokojninskega sistema. Navedel bom pokojninske reforme, ki so bile v času sprejete, in tudi spremembe sistema, ki so predlagane za prihodnost. V tretjem poglavju bom predstavil pokojninski sistem Velike Britanije. Opisal bom njegove osnovne značilnosti, predstavil sestavo sistema, skupaj s poročanjem vključenosti prebivalstva v posamezne dele sistema.

V četrtem poglavju bom primerjal slovenski in britanski pokojninski sistem. Prikazal bom podobnosti in razlike obeh pokojninskih sistemov. Z namenom lažje predstave bom primerjal vsak pokojninski steber obeh sistemov posebej. Predstavil bom tudi razlike v financiranju obeh sistemov. V sklepu bom zapisal ugotovitve, ki sem jih na podlagi raziskave pridobil, in podal sklepno misel.

1 PREDSTAVITEV POKOJNINSKIH SISTEMOV V EVROPI

V Evropi je bil pred industrijsko revolucijo značilen neformalni pokojninski sistem. Pri takem sistemu je značilno, da za starejše člane v družini skrbijo mlajši člani znotraj družine ali določene skupnosti. S pojavom industrijske revolucije je prišlo do preseljevanja mladih iz vasi v mesto, kar je posledično pripeljalo do razpada takšne oblike sistema. Delodajalci so z namenom pridobivanja dodatnih kadrov začeli zaposlenim nuditi socialno zavarovanje. Na tak način so se začeli oblikovati prvi formalni pokojninski sistemi. Pri formalnem pokojninskem sistemu država ali podjetje ustanovi pokojninski načrt. Namen načrta je zagotavljanje sredstev starejšim in posameznikom, ki so delovno neaktivni. Tako smo se s prvimi oblikami formalnih pokojninskih sistemov začeli srečevati na koncu 19. in v začetku 20. stoletja (Mihailović, 2004).

Prvo formalno obliko javnega pokojninskega sistema je uvedel Otto von Bismarck v letu 1880 v Nemčiji. Model temelji na ohranjanju socialne varnosti delavcev in spodbujanju njihove pripadnosti državi. Poleg zgoraj omenjenega modela so se v Evropi, v 20. stoletju razvili tudi drugi pokojninski sistemi. Med njimi sta najbolj znana Beveridgeov in skandinavski model. Modeli se med seboj razlikujejo glede na obseg in kvaliteto pravic, ki jih prinašajo posamezniku, vključenem v sistem (Stanovnik, 2012). Poleg zgoraj navedenih javnih sistemov poznamo tudi zasebne sisteme. Zasebni sistemi oz. privatne oblike zavarovanj so razširjene glede na obseg pravic, ki jih ponuja javni sistem. To pomeni, da v kolikor javni sistem obsega večino socialnih pravic, tako preprečuje širitev zasebnih sistemov (Bešter, 1996).

1.1 Oblike pokojninskih sistemov

1.1.1 Javni sistemi

Javno socialno zavarovanje se v večini primerov financira z obveznimi prispevki. V Sloveniji prispevke plačujejo delojemalci, delodajalci in tudi samozaposleni. Plačevanje prispevkov za javno socialno zavarovanje je v Sloveniji urejeno z Zakonom o zdravstvenem zavarovanju in Zakonom o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Prvi element, ki definira javno socialno zavarovanje se financira s strani delodajalca, delojemalca in države, kar imenujemo načelo tripartitnosti in je zapisano v konvencijah Mednarodne organizacije dela, kjer najdemo tudi priporočilo, da naj bi bile stopnje za delodajalca višje od stopenj, ki jih plačuje delojemalec (Stanovnik, 2012).

Takšno obliko financiranja (s prispevki) najdemo predvsem v kontinentalni Evropi. V skandinavskih državah se pokojninski sistem pretežno financira z davki. V državah, ki sledijo temu modelu, je značilno, da imajo relativno višje davčne stopnje. Če se socialno varstvo financira s prispevki, se sredstva, ki se vplačujejo v blagajno, pridobijo kot odtegljaj od plače, ki ga plačuje zaposleni in/ali delodajalec. Pri financiranju z davki, država pokojninsko blagajno polni z davki in se samo manjši delež pokojninske blagajne polni z odtegljaji od plač. Tretjo obliko financiranja najdemo v Veliki Britaniji in na Irskem. Za Veliko Britanijo je značilno, da so prispevki za pokojninsko zavarovanje odvisni od plač, vplačevalci pa imajo zagotovljeno državno pokojnino v fiksnem znesku (Stanovnik, 2012). Zgoraj opisani pokojninski sistemi se še vedno uporabljajo: npr. slovenski pokojninski sistem je osnovan na Bismarckovem modelu, tisti v Veliki Britaniji pa na Beveridge-ovem modelu. Oba sistema bom opisal in podrobneje predstavil v nadaljevanju naloge.

1.1.1.1 Bismarckov model (model kontinentalne Evrope)

Bismarckov model je bil ustvarjen proti koncu 19. stoletja s strani kanclerja Otta von Bismarcka, ki je želel bolj decentralizirano obliko socialnega in zdravstvenega varstva. Značilnost modela je sorazmerno skromen obseg državnega intervencionizma. O slednjem govorimo, ko država nadzira in spremlja vse, kar se v gospodarski dejavnosti dogaja. Bismarckov model prinaša visoko kakovostne storitve, npr. zdravstveno zavarovanje, pokojninsko zavarovanje, invalidsko zavarovanje, kritje stroškov za nesreče pri delu, družinske ugodnosti in nadomestilo za brezposelne osebe. Storitve se lahko glede na državo, ki model uporablja, razlikujejo. Bismarckov model se financira s prispevki delodajalcev in delojemalcev. Za ta model je značilno, da so pokojnine relativno visoke, obseg pravic, ki jih model zagotavlja, se zagotovijo s plačevanjem prispevkov. V Bismarckov model uvrščamo tudi Slovenijo, ker so prispevki delodajalcev in delojemalcev prevladujoč finančni vir za zagotavljanje socialne varnosti (Stanovnik, 2012). Čeprav uvrščamo Slovenijo v ta model, je treba dodati, da se določene značilnosti trenutnega pokojninskega sistema razlikujejo od osnovnih značilnosti Bismarckovega modela.

Slabost modela je, da ne zagotavlja univerzalne zdravstvene pokritosti, saj za to potrebujemo zaposlitev; ugodnosti so tako povezane z zaslužkom. Pri tej obliki se nam postavi vprašanje, kako zagotoviti oskrbo osebam, ki ne morejo delati (Bonoli, 1997).

1.1.1.2 Beveridgeov model

Beveridgeov model je bil razvit leta 1948 v Veliki Britaniji. Značilnost modela je, da posamezniku pod določenimi pogoji zagotavlja enotno minimalno pokojnino. Poleg le-te se je kasneje v sistem vključilo tudi obvezno dodatno obliko pokojnine, kar je posameznikom omogočilo višji življenjski standard v starosti (Bešter, 1996). Model se razlikuje od prejšnjega predvsem v obliki financiranja socialne varnosti (tj. z davki); pravice pa izhajajo že iz naslova plačevanja davkov, medtem ko se pri Bismarckovem modelu ugodnosti iz socialne varnosti financirajo z odtegljaji od plač (Bonoli, 1997). Za razliko od Bismarckovega modela zagotavlja Beveridgeov model relativno nizko pokojnino (Bešter, 1996).

1.1.1.3 Skandinavski model

Skandinavski model je v osnovi dokaj podoben prejšnjemu modelu. Zanj je značilno financiranje iz naslova davkov, prispevkov delodajalcev in delojemalcev. Za razliko od prejšnjega pa Skandinavski model ponuja znatno večji obseg pravic. Pri tej obliki financiranja je namreč večina pravic univerzalnih, saj le-te osebi pripadajo že samo z državljanstvom. Skandinavski model daje velik poudarek socialni enakosti in vključuje ukrepe za boj proti revščini ter namenja posebno pozornost krepitvi socialne vključenosti (Stanovnik 2012).

V tabeli 1 so sistematično prikazane lastnosti zgoraj predstavljenih modelov in razlike med njimi. Iz tabele je razvidno ideološko izhodišče vsakega modela, oblika financiranja, ki je za posamezni model značilna, obseg pravic, ki jih sistem zagotavlja, ter primeri držav, v katerih se določen model uporablja.

Tabela 1: Lastnosti pokojninskih modelov

Model socialne varnosti	Bismarckov model	Beveridgeov model	Skandinavski model
Ideološko izhodišče	Konservativni	Liberalni	Social-demokratski
Oblika financiranja	Prispevki od dohodka	Davki	Davki in prispevki
Obseg pravic	Pravice odvisne od plačanih prispevkov	Univerzalne pravice	Univerzalne pravice
Primeri držav, ki sledijo določenemu modelu	Nemčija, Slovenija, Avstrija	VB, ZDA, Kanada	Švedska, Danska, Nizozemska

Prirejeno po Lukan (2011).

1.1.2 Zasebni sistemi

Poleg javnih sistemov poznamo tudi zasebne sisteme, ki so zasnovani na kapitalnem kritju. To pomeni, da se plačani prispevki plačujejo zavarovalnicam ali zasebnim pokojninskim skladom. Le-ti upravljajo s plačanimi prispevki in so tudi odgovorni za izplačevanje prejemkov (Stanovnik, 2012).

V zadnjih 20 letih se je vloga zasebnih pokojnin za zagotavljanje dohodka ob upokojitvi izjemno povečala, kar odraža prizadevanja več držav za zmanjšanje nevzdržnih izplačil, ki se financirajo s sistemom sprotne prispevnega kritja (Tapia, 2008). Pri tem sistemu delovno aktivne osebe vplačujejo prispevke, ki se nato uporabijo za izplačevanje pokojnin. Na drugi strani pa je za zasebne sisteme značilno, da temeljijo na naložbenem sistemu (Rangus in drugi, 2016).

Hitro staranje prebivalstva v kombinaciji s pokojninskim sistemom sprotne prispevnega kritja tako ogroža vzdržnost sistema javnih transferjev. Z namenom reševanja tega problema so evropske države sprejele številne pokojninske reforme, s katerimi so predvsem razširile udeležbo starejših na delovnem mestu (European Commission, 2020). Tudi če bodo vse predlagane reforme dejansko izvedene, se pričakuje, da se bodo javni izdatki, povezani s staranjem, v obdobju 2019–2070 še naprej povečevali: za približno 2 % bruto domačega proizvoda (v nadaljevanju BDP) v EU27 in za približno 7 % BDP v Sloveniji (European Commission, 2018).

Javni pokojninski sistemi so tako zaradi naraščanja izdatkov in problema staranja prebivalstva preobremenjeni. Pri soočanju s tem problemom lahko pomagajo različne oblike zasebnih sistemov, ki se torej financirajo po naložbenem sistemu. Slednji deluje v obliki nalaganja prispevkov v zavarovančev varčevalni račun, iz katerega naj bi v prihodnosti zavarovanec prejemal dodatno mesečno pokojnino. Ob tem pa se je treba zavedati, da taka oblika sistema prinaša tudi tveganja, saj lahko vrednosti naložb nihajo glede na gibanje na trgu (Rangus in drugi, 2016).

2 SLOVENSKI POKOJNINSKI SISTEM

2.1 Zgodovina pokojninskega sistema

Leta 1945 je bila pravica do socialnega zavarovanja opredeljena kot temeljna pravica. Prvi zakon, ki ureja socialno zavarovanje v Jugoslaviji je bil sprejet leta 1946 (Posavec & Dolenc, 2010). V letu 1992 je bil sprejet prvi Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju v Sloveniji (ZPIZ), Ur. l. RS, št. 12/92. V okviru zakona je bila sprejeta tudi reformirana pokojninska zakonodaja (Posavec & Dolenc, 2010). Uvedena je bila prispevna stopnja za financiranje sistema, podaljšali so pokojninsko dobo in prilagodili izračun pokojnine. Na področju financiranja je prišlo do pomembnih novosti, saj je novo sprejet zakon razširil krog

tistih, ki so vplačevali v pokojninsko in invalidsko blagajno (Oman, 2013). Tako so po novem zakonu sredstva zagotavljali zavarovanci, delodajalci in država.

Kronološko so se pokojninske reforme v Sloveniji odvijale tako (Čok in drugi, 2018; Posavec & Dolenc, 2010; Bartolj in drugi, 2021; Kocijančič, 2019):

- Reforma leta 1996

V letu 1996 se je v namen pospešitve gospodarske rasti vlada odločila znižati prispevne stopnje za pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Leta 1995 je prispevna stopnja znašala 31,00 odstotkov, kasneje pa se je znižala na 26,57 odstotkov. Znižanje prispevne stopnje je prineslo strmo rast zadolženosti pokojninske blagajne.

- Reforma leta 1999

Leta 1999 je bil sprejet Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-1, Ur. l. RS, št. 109/06). Prinesel je zaostrovanje pogojev za upokojitev ter zmanjšal razlike pogojev med spoloma. Za ženske se je starostni pogoj zvišal na 58 let starosti, pokojninska doba pa na 38 let, kar je samo 2 leti manj od pokojninske dobe za moške. Veljalo je tudi, da je upokojitvena starost za moške 63 let, za ženske pa 61 let, če posameznik ni imel dovolj delovne dobe (pri starosti 60 let za moške in 58 let za ženske), je pa imel vsaj 15 let delovne dobe. Reforma je uvedla tudi nove oblike prostovoljnega zavarovanja (Bartolj in drugi, 2021).

- Reforma leta 2013

Nov predlog reforme je bil dokončan leta 2012; Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2, Ur. l. RS, št. 96/2012) pa je vstopil v veljavo 1. 1. 2013. Reforma leta 2013 se je v večji meri osredotoča na problematiko staranja prebivalstva v Sloveniji in je takratno vlado prisilila sprejeti nov zakon, saj sistem, ki je bil v veljavi pred letom 2013, ni bil več vzdržan. Cilj reforme je bil zagotavljati dostojne pokojnine ter izboljšati finančno vzdržnost pokojninskega sistema, hkrati pa delovno aktivno prebivalstvo spodbuditi k plačevanju prispevkov in povrniti zaupanje v pokojninski sistem.

S 1. januarjem 2020 je v veljavo prišel Zakon o spremembah in dopolnitvah Zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju (ZPIZ-2G). Na podlagi te novele zakona se je npr. izplačilo dela starostne pokojnine v višini 20 % zvišalo na 40 % starostne pokojnine, pri čemer pa je bilo skupno obdobje prejemanja dela pokojnine omejeno na največ tri leta vključitve v obvezno zavarovanje (ZPIZ, 2023 a).

2.2 Struktura pokojninskega sistema

V Sloveniji, kot v večini drugih evropskih držav, deluje javni pokojninski sistem na podlagi sprotnega prispevnega kritja. To pomeni, da zavarovanci s plačevanjem prispevkov prispevajo k plačevanju pokojnin. Pri tej obliki financiranja je zelo pomembna

medgeneracijska pogodba, saj trenutno aktivni del prebivalstva plačuje pokojnine upokojenemu delu prebivalstva. Aktivno prebivalstvo pa v zameno pričakuje, da bo njihove pokojnine v prihodnosti plačeval takratni del aktivnega prebivalstva (Stanovnik, 2012).

Pokojninski sistem v Sloveniji je sestavljen iz treh stebrov (Stanovnik, 2012). Prvi steber vključuje obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje, drugi steber vključuje (prostovoljno) dodatno pokojninsko zavarovanje, tretji steber pa predstavlja različne možnosti individualnega pokojninskega zavarovanja (214. člen ZPIZ-2).

2.2.1 Prvi steber – obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje

Prvi steber vključuje obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje. Vanj so vključeni vsi delavci v delovnem razmerju pri pravnih osebah in drugih delodajalcih, zasebniki, ki opravljajo samostojno gospodarsko ali poklicno dejavnost, kmetje in člani njihovih gospodarstev ter druge osebe, ki opravljajo določene dejavnosti in uživajo pravice, katere so podlaga za obvezno zavarovanje. Delovanje temelji na medgeneracijski pogodbi, kjer zaposleni in delodajalci plačujejo prispevke ZPIZ, nato se plačani prispevki uporabijo za izplačevanje pokojnin sedanjim upokojencem. Prvi pokojninski steber nadzoruje in upravlja država (326. člen ZPIZ-2).

Načeli, ki sta pomembni za delovanje sistema, sta načelo solidarnosti in vzajemnosti. V skladu z načelom solidarnosti ima vsak posameznik zagotovljeno materialno in socialno varnost v primeru starosti, invalidnosti ali smrti, ne glede na to, ali je v pokojninsko blagajno prispeval toliko sredstev, kot jih bo prejel v pasivnem obdobju življenja. Pojem vzajemnosti pa se nanaša na združevanje tveganj in virov financiranja ter na dodelitev upravičenosti. Načelo vzajemnosti je povezano z dokladnim financiranjem pokojninskega zavarovanja, v katerem se trenutno vplačani prispevki uporabljajo za financiranje tekočih pokojnin (Rangus in drugi, 2016).

Pravice, ki izhajajo iz pokojninskega zavarovanja so (Ministrstvo za delo, družino in socialne zadeve, 2022):

- pravica do pokojnine (starostna in predčasna pokojnina, invalidska pokojnina, vdovska pokojnina, družinska pokojnina),
- pravice iz invalidskega zavarovanja (pravica do poklicne rehabilitacije in pravica do nadomestila za čas poklicne rehabilitacije, pravica do premestitve in pravica do nadomestila za invalidnost, pravica do dela s krajšim delovnim časom in pravica do delnega nadomestila),
- dodatne pravice (pravica do dodatka za pomoč in postrežbo, pravica do invalidnine) in
- druge pravice (pravica do letnega dodatka)

Za pridobitev pravice do starostne pokojnine mora zavarovanec izpolnjevati minimalne pogoje, ki so določeni z zakonom. Zavarovanec pridobi starostno pokojnino pri starosti 60

let, če ima 40 let pokojninske dobe (to velja tako za moške, kot za ženske). V primeru, da je zavarovanec dopolnil 15 let pokojninske dobe, se lahko upokoji pri starosti 65 let, ponovno velja tako za moške kot za ženske (Ministrstvo za digitalno preobrazbo, brez datuma).

Višina pokojnine je v Sloveniji odvisna od več faktorjev. Za pridobitev starostne pokojnine mora oseba izpolnjevati določene pogoje, kot so predpisana starost in pokojninska doba. Višino starostne pokojnine odmerimo od pokojninske osnove. Le-ta je izračunana glede na mesečna povprečja osnov iz katerihkoli najugodnejših zaporednih 24 let zavarovanja od vključno leta 1970 dalje. Zagotovljena pokojnina je v letu 2022 v Sloveniji znašala 653,75 evra. Starostno pokojnino v najmanj tej višini prejme oseba pri 60 letih starosti in s 40 let pokojninske dobe brez dokupa (Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2022). V letu 2020 je bilo število prejemnikov pokojnin 624,735 (ZPIZ, 2021).

2.2.2 Drugi steber – dodatno pokojninsko zavarovanje

Drugi steber je sestavljen iz obveznega ali prostovoljnega dodatnega zavarovanja. Obvezno dodatno pokojninsko zavarovanje oz. poklicno zavarovanje pripada zavarovancem, ki opravljajo dela, ki so težka ali škodljiva zdravju. V poklicno zavarovanje so vključeni tudi zavarovanci, ki opravljajo delo, ki ga po določeni starosti ni več mogoče opravljati. Zavarovanci, ki opravljajo težka ali škodljiva dela so pod določenimi pogoji obvezno vključeni v poklicno zavarovanje. Delovna mesta so določena po pogojih zapisanih v 199. členu v ZPIZ-2.

Dodatno prostovoljno pokojninsko zavarovanje je lahko kolektivno ali individualno. V kolektivno dodatno zavarovanje se lahko posamezniki vključijo pri svojem delodajalcu. Pri tem pa se morata zaposleni in delodajalec dogovoriti o vplačevanju prispevkov (249. člen ZPIZ-2).

Pri individualnem dodatnem zavarovanju se vsak posameznik samostojno odloči o vključitvi. Posameznik z lastnimi sredstvi financira vplačila premije, ki se lahko vplačujejo mesečno ali letno. Posameznik vključen v dodatno zavarovanje, ima pravico do dodatne pokojnine. Le-to lahko izplačujejo zavarovalnice ali pokojninske družbe v obliki doživljenjske pokojninske rente. Država nudi tudi dodatne davčne olajšave za spodbujanje prebivalstva v vključevanje v dodatno pokojninsko zavarovanje.. Dodatna davčna olajšava je znižanje dohodnine pri individualnem varčevanju ali oprostitev plačila prispevkov pri kolektivnem varčevanju. Če samostojno plačujemo premijo pri individualnem varčevanju se vsa vplačila do višine 5,84 % bruto plače (skupaj ne več kot 2.904 evrov letno) upoštevajo pri znižanju dohodninske osnove. Pri kolektivnem varčevanju, kjer podjetje financira zaposlenim kolektivno dodatno zavarovanje, in se od premij ne plačuje nobenih davkov in prispevkov, si lahko delodajalec s plačevanjem zavarovanja zniža osnovo davka od dohodkov pravnih oseb. Enako kot pri individualnem varčevanju, tudi tukaj velja maksimalna premija, ki je upravičena do davčne olajšave in znaša 5,84 % bruto plače

zaposlenega letno in ne več kot 2.904 evrov na zaposlenega (Pokojninska družba A, d.d., brez datuma).

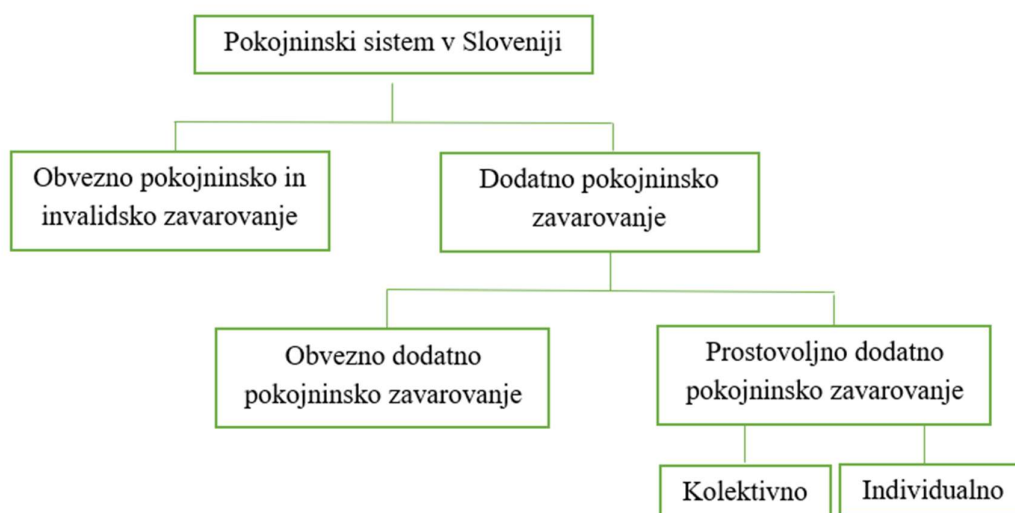
V dodatno pokojninsko zavarovanje je bilo v decembru 2021 vključenih 585.154 zavarovancev, kar predstavlja 59,91 % zavarovancev obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja (Ministrstvo za delo družino, socialne zadeve in enake možnosti, 2022).

2.2.3 Tretji steber – dodatno individualno varčevanje

Varčevanje v tretjem stebru je popolnoma samostojno. Posameznik se sam odloči o vključitvi, ne glede na njegov status zaposlitve. V to obliko varčevanja štejemo varčevanje v obveznicah, delnicah, naložbah v vzajemne sklade, investicijska zavarovanja in vse druge oblike, ki nam omogočijo varčevanje za dodatno pokojnino (Stanovnik, 2012). Razlika med drugim in tretjim stebrom je ta, da je tretji steber popolnoma neodvisen od prvega stebra. To pomeni, da se za vključitev v tretji steber lahko odloči vsak posameznik, četudi ni vključen v prvi steber in se zaradi tega ne more vključiti v drugi steber. Varčevanje v tem stebru izvajajo zavarovalnice, banke in vzajemni skladi. Prednost tretjega stebra je, da ni omejitve pri vplačevanju premij. Vplačila so skladna z zmožnostmi posameznika (Rangus in drugi, 2016).

Za lažjo predstavo sem na sliki 1 oblikoval shemo, ki jasno prikazuje strukturo pokojninskega sistema v Sloveniji. Slovenski pokojninski sistem se deli na obvezno pokojninsko in invalidsko zavarovanje ter na dodatno pokojninsko zavarovanje. Slednji se dalje deli naprej na prostovoljno dodatno in na obvezno dodatno zavarovanje. V prostovoljnem dodatnem pa obstajata še kolektivno in individualno zavarovanje.

Slika 1: Struktura pokojninskega sistema v Sloveniji

Vir: lastno delo.

2.3 Financiranje pokojninskega sistema

Pridobljene pravice iz obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja se financirajo s prispevki zavarovancev, delodajalcev in iz državnega proračuna. Prispevne stopnje znašajo za zaposlene 15,50 odstotka od bruto plače, za delodajalca pa 8,85 odstotka (Ministrstvo za finance, 2018). Osnova za plačilo prispevkov je posameznikova plača v času delovnega razmerja. Poleg plače se kot osnova za plačevanje prispevkov štejejo tudi drugi prejemki zaposlenih, kot so nagrade, bonitete, zneski regresa za letni dopust, odpravnine (144. člen ZPIZ-2).

3 POKOJNINSKI SISTEM VELIKE BRITANIJE

Velika Britanija je ena izmed prvih držav, ki je formalno zastavila pokojninski sistem (Blake, 2003). Pokojninski sistem Velike Britanije temelji na Beveridgejevem modelu, kjer je značilno, da vsak državljan nad določeno starostno mejo prejema vsaj minimalno državno pokojnino, ki se običajno financira iz proračuna. Za prejemanje minimalne državne pokojnine v Veliki Britaniji mora državljan doseči določeno starost (natančneje 66 let) in v nacionalno zavarovanje prispevati zadostno število let (tj. vsaj 10 let) (GOV.UK, brez datuma a). Posameznik, ki ne izpolnjuje pogojev za minimalno državno pokojnino, to pomeni, da je število let prispevanja prenizko, lahko le-ta prejme pokojninski kredit (angl. Pension credit), le-ta je namenjen vsem, ki so dopolnili starost 66 let, a nimajo dovolj visokega števila let prispevkov v nacionalno zavarovanje.

Drugi steber pokojninskega sistema v Veliki Britaniji predstavlja t. i. Delovna pokojnina (angl. Workplace pension). Vključitev v drugi steber je obvezen, vendar ima posameznik

možnost izstopa iz tega stebra. Pri tem pa se mora posameznik zavedati, da mu v tem primeru seveda pripadajo le omejene ugodnosti iz tega pokojninskega načrta (Guardiancich, 2010). Tretji steber pokojninskega sistema pa predstavlja t. i. Osebna pokojninska shema. Struktura pokojninskega sistema je podrobneje predstavljena v naslednjem podpoglavju.

3.1 Struktura pokojninskega sistema

Pokojninski sistem v Veliki Britaniji je zasnovan na več ravneh in združuje državne pokojnine ter zasebne oblike pokojnin. Disney (2020) razlaga, da se osnovni državni pokojninski načrt Velike Britanije razdeli na naslednji način:

- Osnovna državna pokojnina (angl. Basic state pension)
- Dodatna državna pokojnina (angl. Additional state pension)
- Nova državna pokojnina (angl. New state pension)

Zgoraj našteje oblike pokojnin spadajo pod javni sistem pokojninskega načrta v Veliki Britaniji in jih lahko umestimo v 1. steber pokojninskega sistema. Ker za upravičenost do določene pokojnine obstajajo različni pogoji, v nadaljevanju opisujem pogoje za pridobitev določene oblike pokojnine.

3.1.1 Prvi steber - Osnovni državni pokojninski načrt

V osnovnem državnem pokojninskem načrtu poznamo dve obliki državne pokojnine. To sta Osnovna državna pokojnina ter Nova državna pokojnina. Dodatna pokojnina, navedena zgoraj, se lahko prejme zgolj kot dodatek k Osnovni pokojnini (Citizens Advice, brez datuma).

Osnovna državna pokojnina pripada moškim in ženskam, ki so rojeni pred 6. aprilom 1951. V letu 2016 je bila v Veliki Britaniji sprejeta nova pokojninska reforma, ki je uvedla novo obliko državne pokojnine t. i. Nova državna pokojnina in pripada tistemu, ki je dosegel starost za upokojitev po 6. aprilu 2016. Osnovno državno pokojnino ter Novo državno pokojnino lahko imenujemo osnovna državna pokojnina, saj je njuno prejemanje odvisno od datuma rojstva, dopolnjene starosti za upokojitev in let, ki jih je posameznik vplačeval v Nacionalno zavarovanje. Pri t. i. Osnovni državni je za pridobitev polne Osnovne pokojnine potrebno vplačevati 30 let, pri Novi državni pokojnini pa 35 let. Vključitev v pokojninski načrt je obvezen za vse zaposlene in samozaposlene (Citizens Advice, brez datuma).

3.1.1.1 Osnovna državna pokojnina

Osnovno državno pokojnino torej prejemajo vsi, ki so dosegli starost za upokojitev pred 6. aprilom 2016. Višina pokojnine je odvisna od vplačil, ki jih je oseba vplačevala v nacionalno zavarovanje skozi leta. Pri tovrstni obliki pokojnine znaša polna osnovna državna pokojnina

624,80 britanskih funtov mesečno. Za pridobitev polne osnovne državne pokojnine mora oseba v nacionalno zavarovanje vplačevati vsaj 30 let (GOV.UK., brez datuma b).

3.1.1.2 Nova državna pokojnina

Leta 2016 je v Veliki Britaniji prišlo do nove oblike pokojnine imenovane Nova državna pokojnina, ki je namenjena vsakemu, ki je dopolnil starost za osnovno državno pokojnino po 6. aprilu 2016 (GOV.UK., brez datuma c). Polni znesek Nove državne pokojnine znaša 815,40 britanskih funtov mesečno. Pri tej obliki lahko pokojnino pridobijo posamezniki, ki dosežejo starost za državno pokojnino, to je 66 let. Drugi pogoj za pridobitev državne pokojnine je, da ima posameznik vsaj 10 kvalificiranih let v evidenci nacionalnega zavarovanja. Kvalificirana leta predstavljajo leta, v katerih je posameznik v sistem vplačeval prispevke in si tako pridobil določene pravice do določenih socialnih ugodnosti. Posameznik bo polni znesek pokojnine prejel le v primeru, da je prispeval v nacionalno zavarovanje 35 let (Citizens Advice, brez datuma).

3.1.2 Drugi steber - Delovna pokojnina

Drugi steber predstavlja t. i. Delovna pokojnina (angl. Workplace pension). V okviru le te poznamo dve obliki zavarovanj, tj. Določena pokojnina (angl. Defined benefit) in Pokojninski načrt z določenimi prispevki (angl. Defined contributions pension), ki sta podrobneje predstavljeni spodaj (GOV.UK., brez datuma c).

V letu 2019 sta bili v Veliki Britaniji približno dve tretjini zaposlenih vključeni v drugi steber pokojninskega sistema. Čeprav je vključitev obvezna, se lahko posameznik odloči, da bo iz nje izstopil. Če posameznik izstopi iz pokojninskega načrta izgubi prispevek delodajalca k pokojnini ter davčne olajšave, ki jih ponuja država. V primeru, da pride do odjave v prvem mesecu od vpisa v pokojninski načrt, država vrne vplačane zneske na račun posameznika, če pa do odjave pride po prvem mesecu, pa bodo vplačila ostala vezana na izbran pokojninski načrt do upokojitve. Posameznik se lahko, ne glede na odjavo, vedno ponovno vključi v pokojninski načrt (GOV.UK., 2022).

3.1.2.1 Določena pokojnina

Pokojnina, ki se prejme pri tej obliki, temelji na plači in delovni dobi pri delodajalcu. Delodajalčeva odgovornost je, da v pokojninski načrt prispeva dovolj denarja, da bo ob upokojitvi le-tega dovolj za izplačilo pokojnine. Znesek pokojnine se vsako leto povečuje glede na inflacijo (Money and Pensions Service, brez datuma).

Za izračun pokojnine obstajata dve vrsti pokojninskega načrta. Pokojnina glede na končno plačo ali pa pokojnina iz kariernega povprečja. Pri prvi obliki se nared izračun pokojnine glede na vplačano do upokojitve ali ob zapustitvi pokojninskega načrta. Pri drugi obliki je

izračun narejen glede na povprečje plač skozi kariero posameznika (Money and Pensions Service, brez datuma).

Določena pokojnina ponuja ljudem zajamčeno pokojnino ob upokojitvi, ki temelji na plači in delovni dobi. Na ta način se lahko posamezniku zagotovi nekaj gotovosti glede pokojninskih dohodkov. Za porazdelitev naložbenega tveganja upravljalci pogosto vlagajo v različne oblike naložb. Denar se lahko naloži v delnice podjetij, nepremičnine in dolgoročne državne obveznosti (Money and Pensions Service, brez datuma).

3.1.2.2 Pokojninski načrt z določenimi prispevki

Ta oblika pokojnine zahteva vplačevanje prispevkov iz mesečne plače zaposlenega. Vlada je določila najnižje ravni prispevkov, ki jih mora zaposleni in/ali delodajalec plačati v ta sistem pokojninskega zavarovanja. Najnižja raven prispevkov, ki jih mora posameznik vplačevati je 8 %, od tega mora delodajalec prispevati vsaj 3 % (Pensions Regulator, brez datuma). Ti prispevki se nalagajo v upravljani pokojninski sklad. Ugodnosti, ki se lahko prejmejo ob upokojitvi, so odvisne od (Money and Pensions Service, brez datuma):

- zneska, ki sta ga vplačala zaposleni in delodajalec,
- obdobja v katerem je posameznik začel vlagati v pokojninski sistem,
- obnašanja naložb v tem obdobju.

Vrednost pokojninskega sklada se lahko dvigne ali zniža glede na uspešnost naložb. V nekaterih primerih skladi preusmerijo denar v naložbe z nižjim tveganjem, ko se posameznik približuje upokojitveni starosti. Zaradi davčnih olajšav, ki jih pokojninski načrt z določenimi prispevki prinaša, se večina delodajalcev odloči, da bo svoje zaposlene vključila v to obliko zavarovanja (Money and Pensions Service, brez datuma).

Znesek pokojnine je tako odvisen od tega, koliko je posameznik vložil in kako naložba raste. Pokojnino sestavlja znesek vplačanih prispevkov s strani posameznika in strani delodajalca (če to načrt omogoča) ter donos naložb in davčnih olajšav. Običajno lahko posameznik izbira med številnimi skladi za vlaganje. Vendar se je treba zavedati, da se lahko vrednost naložb poveča ali zmanjša (Money and Pensions Service, brez datuma).

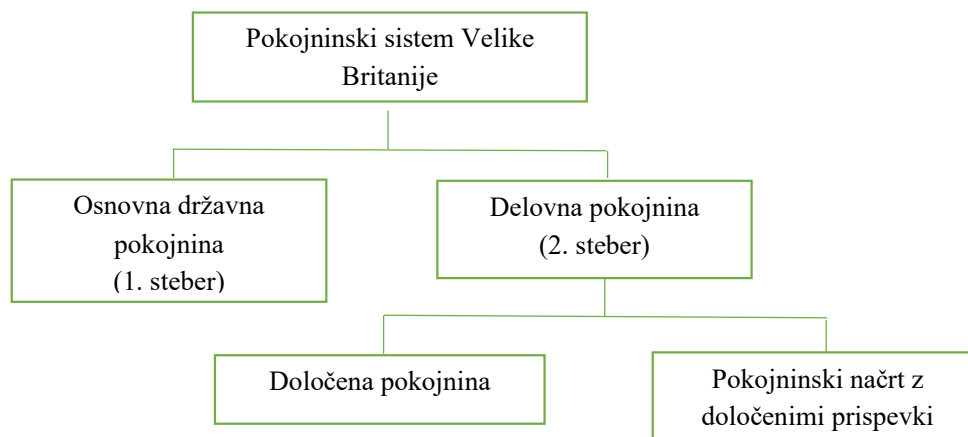
Vključitev je obvezna in je avtomatska za vsakega posameznika, ki izpolnjuje spodaj navedene kriterije, saj želi država zagotoviti dodatno varčevanje delavcev za pokojnino. Delovna pokojnina ponuja tudi dodatno izplačilo ob upokojitvi, ki jo zagotovi delodajalec. Delodajalčeva obveznost je tudi, da mora zagotoviti t. i. pokojninski načrt na delovnem mestu ter vključiti zaposlenega, ki izpolnjuje vse spodaj naštet pogoje (GOV.UK, brez datuma d):

- posameznik je v delovnem razmerju,
- je star med 22 in 65 let,
- zasluži več kot 10.000 britanskih funtov na leto,

- običajno opravlja delo v Veliki Britaniji.

Na sliki 2 lahko vidimo sistematičen prikaz, kako se pokojninski sistem Velike Britanije deli na prvi in drugi steber. Drugi steber se naprej deli na Določeno pokojnino in na Pokojninski načrt z določenimi prispevki.

Slika 2: Struktura pokojninskega sistema Velike Britanije, prikaz 1. in 2. pokojninskega stebra

Vir: lastno delo.

3.1.3 Tretji steber - Osebna pokojninska shema

Tretji steber pokojninskega sistema sestavlja zasebna pokojnina, ki jo oseba izbira sama pri ponudnikih pokojninskih shem ali pri večini britanskih bank. Zasebne pokojnine so pomembne, saj prinašajo dodatna sredstva, ko se oseba upokoji. Zasebna pokojnina lahko osebi prinaša tudi dodatne davčne olajšave. Osebni pokojninski načrti delujejo po sistemu vnaprej določenih prispevkov, kar pomeni, da so vplačane premije določene pred začetkom vplačevanja in niso odvisne od višine plače posameznika. Ker ta oblika zavarovanja vključuje tudi investicijsko tveganje, znesek pokojnine ni vnaprej določen (Expatica, 2023). V Veliki Britaniji je leta 2018 imelo v oblikah privatnega zasebnega 10 milijonov ljudi (Petkova, 2022).

4 PRIMERJAVA POKOJNINSKEGA SISTEMA SLOVENIJE IN VELIKE BRITANIJE

Poglavje je namenjeno primerjavi pokojninskega sistema Slovenije in Velike Britanije. Primerjavo je smiselno začeti z razlikovanjem sistemov socialne varnosti glede na obseg pravic, ki jih določen sistem ponuja. Kot je opisano v prvem poglavju poznamo tri tipe modelov, ki pripadajo različnim državam blaginje, to so Bismarckov, Skandinavski in

Beveridgeov model. Ker govorimo o Sloveniji in Veliki Britaniji se bomo osredotočili na Bismarckov in Beveridgeov model.

4.1 Podobnosti in razlike v pokojninskih stebrih

Kot je iz prejšnjih poglavij razvidno, prvo razliko v obeh sistemih najdemo že v osnovnem modelu v ozadju pokojninskega sistema, saj je za Slovenijo značilen Bismarckov model, kjer se pokojninski sistem pretežno financira s prispevki delodajalcev in delojemalcev ter je obseg pravic sorazmerno velik. Na drugi strani je za Veliko Britanijo značilen Beveridgeov model, kjer se podobno kot v Sloveniji del sistema financira s prispevki, vendar imajo davki relativno pomembno vlogo, saj polnijo večji del pokojninske blagajne. V Veliki Britaniji je osnovna pokojnina fiksni znesek in ni odvisna od vplačanih prispevkov.

V Sloveniji in Veliki Britaniji lahko oba pokojninska sistema razdelimo v tako imenovane pokojninske stebre. V nadaljevanju bom primerjal obvezno pokojninsko zavarovanje, dodatno pokojninsko zavarovanje in oblike individualnega varčevanja v obeh državah. Največ pozornosti bom namenil obveznemu in dodatnemu pokojninskemu zavarovanju.

4.1.1 Prvi pokojninski steber

Prvi pokojninski steber je v obeh državah obvezen za zaposlene ali samozaposlene osebe. Za pridobitev starostne pokojnine v Sloveniji in Osnovne državne pokojnine v Veliki Britaniji, mora posameznik izpolnjevati pogoje določene po veljavnem zakonu v državi. V Sloveniji to ureja Zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju, v Veliki Britaniji pa je to t. i. Pokojninski regulator (angl. The pension regulator).

V tabeli 2 so prikazani pogoji, ki jih mora posameznik izpolnjevati, da lahko v Sloveniji oz. Veliki Britaniji prejema polno (osnovno) starostno pokojnino. Podatke, ki sem jih navedel za Veliko Britanijo veljajo za pridobitev polne Nove državne pokojnine, kjer je za razliko od starostne pokojnine v Sloveniji višina določena vnaprej in ni odvisna od denarnih vplačil v pokojninsko in invalidsko zavarovanje.

Tabela 2: Pogoji za pridobitev pokojnine

Pogoji za pridobitev pokojnine	
Starostna pokojnina	Nova državna pokojnina
40 let delovne dobe in starost 60 let	35 let vplačevanja v nacionalno zavarovanje in starost 66 let

Vir: lastno delo.

4.1.2 Drugi pokojninski steber

Dodatno pokojninsko zavarovanje je v Sloveniji sestavljeno iz kolektivnega in individualnega zavarovanja. Oseba se sama odloči, če se bo vključila v dodatno obliko zavarovanja. Pri kolektivnem zavarovanju se vključi na podlagi dela pri delodajalcu, če se pa odloči za individualno zavarovanje, pa to stori sama. Zaposleni plačuje prispevek 8 % svoje bruto plače, delodajalec se pa lahko odloči ali bo plačeval manj ali več. Dodatno pokojninsko zavarovanje postane obvezno, če zavarovanec opravlja posebno težka dela in zdravju škodljiva dela ter za zavarovance, ki opravljajo dela, ki jih po določeni starosti ni več moč uspešno poklicno opravljati (199. člen ZPIZ-2). Če v Sloveniji velja, da je razen v izjemah vključitev v dodatno pokojninsko zavarovanje prostovoljno, to ne velja za Veliko Britanijo. V Veliki Britaniji namreč velja avtomatska vključenost v sistem dodatnega pokojninskega zavarovanja, ki se imenuje delovna pokojnina. Pokojninski načrt je sestavljen iz dveh oblik - Določena pokojnina ali Pokojnina glede na vplačane prispevke. Zaradi davčnih olajšav, ki jih le-ta prinaša, se večina delodajalcev odloči za vlaganje v drugo obliko pokojninskega načrta (Expatica, 2023). V Sloveniji podatki kažejo, da je bilo na dan 31.12.2021 v dodatno pokojninsko zavarovanje v Sloveniji vključenih 585,154 tisoč zavarovancev, to je 59,91 odstotkov vseh zavarovancev (Ministrstvo za delo družino in socialne zadeve, 2023), kar je podoben odstotek kot pri Veliki Britaniji, ki je leta 2020 znašal 57 odstotkov (Office for National Statistics, brez datuma).

4.1.3 Tretji pokojninski steber

V Sloveniji in Veliki Britaniji je vključenost v tretji steber relativno majhna. V Veliki Britaniji je npr. leta 2018 imelo v oblikah zasebnega varčevanja 10 milijonov ljudi (Petkova, 2022). Pri tej obliki varčevanja, lahko posameznik pride do davčnih olajšav, to velja tako za Slovenijo, kot za Veliko Britanijo.

4.1.3.1 Višina pokojnine

Zagotovljena pokojnina v letu 2022 je v Sloveniji znašala 653,75 evra. Starostno pokojnino v tej višini prejme oseba pri 60 letih starosti in s 40 leti pokojninske dobe brez dokupa (Ministrstvo za delo družino in socialne zadeve, brez datuma). Za Veliko Britanijo znaša polna državna pokojnina 815,4 britanskih funtov na mesec. To je najvišja možna vsota za osebo, ki ima 35 kvalificiranih let v nacionalnem zavarovanju (GOV.UK., brez datuma a). Podatka o starostni pokojnini in osnovni polni državni pokojnini težje primerjamo, saj govorimo v Sloveniji o zagotovljeni pokojnini glede na določene pogoje, pri Veliki Britaniji pa gre za maksimalno vsoto, ki jo lahko posameznik prejme pri zgoraj izpolnjenih pogojih.

4.2 Razlike v financiranju pokojninskega sistema Slovenije in Velike Britanije

Slovenski pokojninski sistem se v prvem stebru financira s prispevki zavarovanih oseb in delodajalcev po sistemu sprotnega prispevnega kritja. Drugi in tretji steber se financirata po

naložbenem sistemu. Sistem sprotnega prispevnega kritja deluje na podlagi medgeneracijske pogodbe, kjer delovno aktivni prebivalci plačujejo prispevke in s tem financirajo pokojnino trenutnim upokojenim (Stanovnik, 2012). Za razliko od Slovenije, se državna pokojnina v Veliki Britaniji financira z vplačevanjem v nacionalno zavarovanje, kar pomeni, da njene obveznosti niso podprte z dejanskim skladom. To pomeni, da pokojninski načrt ne deluje po sistemu sprotnega kritja. Pokojnina, ki jo država izplačuje se stalno financira iz prispevkov za nacionalno zavarovanje in splošnih davkov (Office for National Statistics, 2019).

SKLEP

Namen zaključne strokovne naloge je predstaviti osnovne značilnosti pokojninskih sistemov Slovenije in Velike Britanije ter sistema med seboj primerjati. Pokojninska sistema se med seboj razlikujeta že po modelu, po katerem se v osnovi zgledujeta. Slovenski pokojninski sistem temelji na Bismarckovem modelu, britanski pokojninski sistem pa na Beveridge-vev modelu socialne varnosti.

Za Slovenijo, ki se torej v osnovi zgleduje po Bismarckovem modelu socialne varnosti, je značilno, da prinaša visoko raven socialne varnosti upokojenim osebam. Pokojninski sistem deluje v skladu s sistemom sprotnega prispevnega kritja, kjer trenutna delovno aktivna populacija financira pokojnine upokojenemu delu prebivalstva; znesek pokojnine pa je vezan na vplačane prispevke tekom delovne dobe posameznika. Kljub temu, da v pokojninskem sistemu Velike Britanije zavarovanci prav tako plačujejo prispevke v Nacionalno zavarovanje, osnovna državna pokojnina ni vezana na višino prispevkov, ki jih zavarovanec vplačeval v Nacionalno zavarovanje.

V Sloveniji je vključitev v drugi pokojninski steber prostovoljne narave, razen v primeru, ko je posameznik zaradi narave dela obvezno vključen v poklicno zavarovanje. V drugem stebru gre torej za dodatno pokojninsko zavarovanje in je sestavljeno iz individualnega ali kolektivnega pokojninskega načrta. Vključitev v to obliko je neobvezna, ampak izjemno priporočljiva, saj lahko zavarovancu prinaša dodatno pokojnino ob upokojitvi. Za razliko od Slovenije je vključitev v drugi pokojninski steber v Veliki Britaniji obvezna in samodejna za posameznika, ki je v delovnem razmerju. To obliko zavarovanja imenujejo Delovna pokojnina. Čeprav velja, da je vključitev obvezna, se lahko zavarovanec odloči, da iz sistema izstopi, vendar se mora zavedati, da ob upokojitvi ne bo imel dodatne pokojnine oz. bo prejemal pokojnino za čas, ko je bil v sistem vključen. Velika Britanija želi z obveznim vključevanjem v drugi steber svoje državljane spodbuditi v dodatno varčevanje, saj je pokojnina, ki jo prejmejo zavarovanci v prvem stebru, relativno nizka in zadostuje zgolj za pokrivanje osnovnih stroškov življenja.

Varčevanje v tretjem stebru je v Sloveniji in Veliki Britaniji še vedno slabo razvito, saj le majhen delež prebivalstva vplačuje v zasebne sheme varčevanja. Po ugotovitvah zaključne strokovne naloge lahko razumemo, da s trenutno veljavno zakonodajo v Sloveniji in Veliki Britaniji slednja bolj skrbi za vključenost svojih državljanov v dodatne pokojninske načrte.

To pa je verjetno predvsem posledica manjših ugodnosti, ki jih posamezniki prejemo iz sistema javnega financiranja.

Pomembno je, da se tako Slovenija kot Velika Britanija zavedata pomena spodbujanja vključevanja v dodatne pokojninske načrte in zasebne pokojninske načrte. Zaradi staranja prebivalstva in nižje rodnosti se razmerje med delovno aktivnim prebivalstvom in prejemniki pokojnin iz obveznega pokojninskega zavarovanja zmanjšuje. Podatki za Slovenijo kažejo, da je število zavarovancev v letu 2020 znašalo 958,148, število uživalcev pokojnin pa 624,735, kar prinaša razmerje 1,53:1 (ZPIZ, 2023 b). Podatki za Veliko Britanijo iz leta 2016 kažejo na razmerje 3:1, kar pomeni, da je imela takrat Velika Britanija na vsako upokojeno osebo, tri delovno aktivne posameznike (Office for National Statistics, 2019). Na podlagi teh podatkov je torej moč sklepati, da je za zagotavljanje bolj stabilnega pokojninskega sistema v sedanjosti in še bolj v prihodnosti, koristno, da Slovenija znatno bolj spodbuja individualne oblike varčevanja za namen starosti.

LITERATURA IN VIRI

1. Bartolj, T., Kump, N. & Stropnik, N. (2021). *Ocena vpliva pokojninskega sistema in sprememb zakonodaje na razlike v pokojninah med spoloma*. Ljubljana: Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.
2. Bešter, H. (1996). *Pokojninski sistemi v svetu in pri nas: pokojninski sistem v Republiki Sloveniji pred reformo*. Ljubljana: Center Marketing International.
3. Blake, D. (2003). *Pension Schemes and Pension Funds in the United Kingdom*. Oxford: Oxford University press.
4. Bonoli, G. (1997). Classifying Welfare States: a Two-dimension Approach. *Journal of Social Policy*, 26(3), 351–372.
5. Citizens Advice. (brez datuma). *State Pension*. Pridobljeno 6. septembra 2023 s <https://www.citizensadvice.org.uk/debt-and-money/pensions/types-of-pension/state-pension/#:~:text=The%20full%20basic%20State%20Pension,less%20than%20the%20full%20amount>.
6. Čok, M., Cirman, A., Prevolnik Rupel, V., Rant, V., Gabrijelčič, I., Kump, N., Kamnik, D. & Bartol Lesar, M. (2018). *Javne finance v Sloveniji*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
7. Disney, R. (2020). Pension reform in the United Kingdom: an economic perspective. *National Institute Economic Review*.
8. European Commission. (2018). *The 2018 Ageing Report: Economic and Budgetary Projections for the 28 EU Member States (2016-2070)*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.

9. European Commission. (2020). *The 2020 Ageing Report*. Luxembourg: Publications Office of the European Union.
10. Eurostat. (2023). *Population structure and ageing*. Pridobljeno 6. septembra 2023 s https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Population_structure_and_ageing&fbclid=IwAR2LGMLXY2P_N6GUONuJeHa4yrSrsoap7vL_Emz8Sjguw_WSxDhM_-ZBDFM#Slightly_more_than_three_persons_of_working_age_for_every_person_aged_65_or_over
11. Expatica. (2023, 4.avgust). *Understanding the UK pension system for expats*. Pridobljeno 6. septembra 2023 s <https://www.expatica.com/uk/finance/retirement/uk-pension-system-927440/#UKpensionsforexpats>
12. GOV. UK. (2022). *Employers' Pension Provision Survey 2019*. London: The National Archives. Pridobljeno 9. septembra s <https://www.gov.uk/government/publications/employers-pension-provision-survey-2019/employers-pension-provision-survey-2019>.
13. GOV.UK. (brez datuma a). *The new State Pension*. Pridobljeno 6. septembra 2023 s <https://www.gov.uk/new-state-pension>.
14. GOV.UK. (brez datuma b). *The basic State Pension*. Pridobljeno 6. septembra 2023 s <https://www.gov.uk/state-pension>.
15. GOV.UK. (brez datuma c). *Types of private pensions*. Pridobljeno 6. septembra 2023 s <https://www.gov.uk/pension-types>.
16. GOV.UK. (brez datuma d). *Workplace pensions*. Pridobljeno 6. septembra 2023 s <https://www.gov.uk/workplace-pensions/joining-a-workplace-pension>.
17. Guardiancich, I. (2010). *United Kingdom Current pension system: first assessment of reform outcomes and output*. Brussels: Belgian Federal Public Service.
18. Istenič, T. & Sambt, J. (2019). Dlje časa živimo! Ali smo se sposobni tudi dlje časa sami vzdrževati?. *Economic and Business Review*, 21(4), 7.
19. Kocijančič, I. (2019). *Financiranje in finančna vzdržnost pokojninskega sistema* (magistrsko delo). Ljubljana: Fakulteta za upravo.
20. Lukan, J. (2011). *Denarni prejemki za brezposelne osebe* (diplomsko delo). Ljubljana: Fakulteta za upravo.
21. Mihailović, G. (2004). *Pokojninski sistemi v štirih državah Evropske unije* (diplomsko delo). Ljubljana: Ekonomska fakulteta.

22. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (2022, 29.april). *Pravice iz pokojninskega zavarovanja*. Pridobljeno 6. septembra 2023 s <https://www.gov.si teme/pravice-iz-pokojninskega-zavarovanja/>.
23. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (2023, 6.april). *Prostovoljno dodatno pokojninsko zavarovanje*. Pridobljeno 6. septembra 2023 s <https://www.gov.si teme/prostovoljno-dodatno-pokojninsko-zavarovanje/>.
24. Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti. (brez datuma). *Starostna pokojnina*. Pridobljeno 6. septembra 2023 s <https://www.zpiz.si/cms/content2019/starostna-pokojnina#Kaj%20vpliva%20na%20vi%C5%A1ino%20pokojnine>
25. Ministrstvo za digitalno preobrazbo. (brez datuma). *Starostna pokojnina*. Pridobljeno 6. septembra 2023 s <https://e-uprava.gov.si/podrocja/delo-upokojitev/upokojitev/starostna-pokojnina.html>.
26. Ministrstvo za finance. (2018). *Prispevki za socialno varnost: Brošura o plačevanju prispevkov za socialno varnost*. Pridobljeno 6. septembra 2023 s https://www.fu.gov.si/fileadmin/Internet/Davki_in_druge_dajatve/Podrocja/Prispevki_za_socialno_varnost/Opis/Brosura_o_placevanju_prispevkov_za_socialno_varnost.doc
27. Money and Pension Service. (brez datuma). *Defined benefit pensions schemes explained*. Pridobljeno 2. septembra 2023 s <https://www.moneyhelper.org.uk/en/pensions-and-retirement/pensions-basics/defined-contribution-pension-schemes>.
28. Office for National Statistics. (2019, 24. junij). *How would you support our ageing population?* Pridobljeno 1. septembra s <https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/birthsdeathsandmarriages/ageing/articles/howwouldyousupportourageingpopulation/2019-06-24>.
29. Office for National Statistics. (brez datuma). *Saving for retirement in Great Britain: April 2018 to March 2020*. Pridobljeno 6. septembra 2023 s https://www.ons.gov.uk/peoplepopulationandcommunity/personalandhouseholdfinance/incomeandwealth/bulletins/pensionwealthingreatbritain/april2018tomarch2020?fbclid=IwAR260MwBDicDreRDSvfcSPRw_bi5gbqn3IO9yW30o-gkL_tDFjF6O0e_XU8.
30. Oman, P. (2013). *Pokojninska reforma v Sloveniji : primerjava predlogov reform v letih 2010 in 2012* (diplomsko delo). Ljubljana: Fakulteta za upravo.
31. Pensions Regulator. (brez datuma). *Employer pension contributions and funding*. Pridobljeno 2. septembra 2023 s <https://www.thepensionsregulator.gov.uk/en/employers/managing-a-scheme/contributions-and-funding>.

32. Petkova, M. (2022, 1.avgust). *Pension Statistics in the UK to Hang up Your Hat On*. Pridobljeno 6. septembra 2023 s <https://dontdisappoint.me.uk/resources/finance/pension-statistics-uk/#:~:text=In%202017%2F18%2C%2010.4%20million,2018%20was%20%C2%A36.1%20trillion>
33. Pokojninska družba A, d.d. (brez datuma). *Edinstvena davčna olajšava*. Pridobljeno 2. septembra 2023 s <https://www.pokojninskad-a.si/varcevanje/dodatno-pokojninsko-zavarovanje-davcna-olajsava>
34. Posavec, M. & Dolenc, P. (2010). *Empirično ocenjevanje vzdržnosti obveznega pokojninskega in invalidskega zavarovanja v Sloveniji*. Koper: Fakulteta za management.
35. Rangus, A., Papež, M., Klarič, D., Majcen, B., Roštan, I., Klužer, F., Ferk, B., Strban, G., Robnik, I., Žihar, M., Rihar Bujak, K., Bobovnik, A., Šifrar, S., Kobal, K., Kotnik, T. & Grajfoner, M. (2016). *Bela knjiga o pokojninah*. Ljubljana: Republika Slovenija Ministrstvo za delo, družino, socialne zadeve in enake možnosti.
36. Stanovnik, T. (2012). *Javne finance*. Ljubljana: Ekonomska fakulteta.
37. Tapia, W. (2008). *Description of private pension systems*. OECD Working Papers on Insurance and Private Pensions.
38. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije – ZPIZ. (2021). *Letno poročilo 2023*. Ljubljana: ZPIZ.
39. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije – ZPIZ. (2023, 27.januar a). *Posebnosti pri izplačilu prejemkov v januarju 2023*. Pridobljeno 6. septembra 2023 s <https://www.zpiz.si/cms/content2019/sporoilo-za2-javnost2->
40. Zavod za pokojninsko in invalidsko zavarovanje Slovenije – ZPIZ. (2023 b). *Mesečni statistični pregled*. Ljubljana: ZPIZ.